

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Προβληματική και φυσιολογική συμπεριφορά – στατιστικά και λειτουργικά κριτήρια – τραυλισμός – επιθετικότητα – ψέμα – κλοπή – υπερκινητικότητα

12.1 Η Προβληματική Συμπεριφορά

Ένα από τα θεμελιώδη ερωτήματα που απασχολούν την Ψυχολογία είναι ο προσδιορισμός της φυσιολογικής και της παθολογικής ή προβληματικής συμπεριφοράς. Θα πρέπει να σημειωθεί ευθύς εξ αρχής ότι δεν υπάρχει μία και μόνη απάντηση, αλλά πολλές, οι οποίες συναρτώνται με διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις καθώς και με τις εκάστοτε πολιτισμικές και κοινωνικές αντιλήψεις.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά έχει ένα δυναμικό χαρακτήρα και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί πάντοτε με μεγάλη αξιοπιστία. Δεν μπορεί να διαχωριστεί η φυσιολογική από την προβληματική συμπεριφορά, επειδή συχνά ορισμένες μορφές προβληματικής συμπεριφοράς, όπως είναι, για παράδειγμα, οι εκρήξεις οργής, οι διαταραχές του ύπνου κτλ., εμφανίζονται στα περισσότερα παιδιά.

Η Ψυχολογία προσπαθεί να προσδιορίσει την προβληματική συμπεριφορά με βάση δύο κυρίως κατηγορίες κριτηρίων, τα στατιστικά και τα λειτουργικά.

Σύμφωνα με τα στατιστικά κριτήρια, φυσιολογική είναι η συμπεριφορά που δεν αποκλίνει από το μέσο όρο, δηλαδή προσεγγίζει ή ταυτίζεται με τη μέση, τυπική συμπεριφορά του πληθυσμού. Έτσι, φυσιολογική θεωρείται κάθε συμπεριφορά που συναντάται σε ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Αντίθετα, κάθε μορφή συμπεριφοράς που αποκλίνει από το μέσο όρο θεωρείται προβληματική. Όσο πιο ασυνήθης ή σπάνια είναι μια συμπεριφορά τόσο περισσότερο τείνει να εκλαμβάνεται ως αποκλίνουσα. Όμως από την εφαρμογή αυτού του στατιστικού κριτηρίου προκύπτουν προβλήματα, αφού κάθε σπάνια ή ασυνή-

της συμπεριφορά δεν είναι και προβληματική. Για παράδειγμα, σπάνιες συμπεριφορές αποτελούν οι εξαιρετικές ικανότητες, επιδόσεις ή ταλέντα που διαθέτουν ορισμένα άτομα. Σ' αυτή την περίπτωση η απόκλιση αποτελεί μια επιθυμητή κοινωνικά συμπεριφορά. Επιπλέον κάθε συμπεριφορά η οποία είναι συνήθης δε σημαίνει ότι είναι και φυσιολογική, όπως, για παράδειγμα, το κάπνισμα ή η χρήση αλκοόλ. Για να ξεπεραστούν αυτές οι αδυναμίες και τα προβλήματα εξετάζουμε αν η συγκεκριμένη συμπεριφορά είναι κοινωνικά παραδεκτή και σύμφωνη με τους κοινωνικούς κανόνες και τις αξίες.

Σύμφωνα με τα λειτουργικά κριτήρια, φυσιολογική είναι κάθε συμπεριφορά που δεν προκαλεί προβλήματα στη σχέση του ατόμου με τον εαυτό του και δε δυσχεραίνει την κοινωνική προσαρμογή του. Επομένως, η συμπεριφορά αξιολογείται σ' αυτή την περίπτωση με βάση τις συνέπειες που έχει για την προσαρμογή του ατόμου.

Οι τομείς οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν λειτουργικά κριτήρια με βάση τα οποία εξετάζεται κάθε συμπεριφορά είναι οι γνωστικές ικανότητες, η κοινωνική προσαρμογή, η ικανότητα για αυτοέλεγχο, οι κρίσεις άλλων σημαντικών προσώπων για τη συμπεριφορά του παιδιού – των γονέων, των δασκάλων κτλ. – η εμπιστοσύνη του παιδιού στον εαυτό του και η αυτοεκτίμηση του.

12.2 Τραυλισμός

Ο τραυλισμός είναι ίσως από τις πιο γνωστές, αλλά και πιο σοβαρές διαταραχές του λόγου. Ο τραυλισμός είναι μια διακοπή της χρονικής ροής του λόγου που προκαλείται από έλλειψη συντονισμού των κινήσεων του μυϊκού συστήματος της αναπνοής, της άρθρωσης και της φωνής. Η διακοπή ή η διαταραχή αυτή συμβαίνει στην αρχή ή στη μέση του λόγου με επαναλήψεις συλλαβών, φθόγγων ή και λέξεων.

Έχουν διατυπωθεί πολλές θεωρίες για τα αίτια που προκαλούν την εμφάνιση του τραυλισμού. Η οργανική προσέγγιση θεωρεί ότι ο τραυλισμός οφείλεται σε μια εγγενή υπερευαίσθησία των οργάνων της άρθρωσης, ενώ ένα μικρό ποσοστό, περίπου το 10%, σημειώνεται κατά τη διάρκεια ή μετά από σοβαρής μορφής μολυσματικές ασθένειες στην παιδική ηλικία. Η ψυχογενής άποψη υποστηρίζει ότι ιδιαίτεροι ψυχικοί παράγοντες συμβάλουν στην εκδήλωση του τραυλισμού.

**τα αίτια του
τραυλισμού**

Μορφές Προβληματικής Συμπεριφοράς κατά την ανάπτυξη

Δύο σημαντικές μορφές τραυλισμού είναι ο εξελικτικός και ο τραυματικός τραυλισμός. Ο εξελικτικός τραυλισμός είναι η πιο συνήθης μορφή, η οποία εμφανίζεται κυρίως κατά την παιδική ηλικία. Η απλή επανάληψη συλλαβών ή λέξεων συνιστά την πρώιμη εκδήλωση αυτής της διαταραχής, που με την αρνητική επίδραση του περιβάλλοντος είναι δυνατό να μετατραπεί σε γνήσιο τραυλισμό, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει ήδη ένα ψυχοφυσικό υπόστρωμα για την εκδήλωσή του.

Ο τραυματικός τραυλισμός εμφανίζεται σε υγιείς ενήλικες, έπειτα από ένα ισχυρό σωματικό και ψυχικό κλονισμό (σοκ).

Στον εξελικτικό τραυλισμό η κατάσταση του ασθενούς επιδεινώνεται σταδιακά, ενώ στον τραυματικό τραυλισμό μετά την εμφάνισή του σιγά σιγά εξασθενεί.

Πολλές είναι οι θεραπευτικές μέθοδοι για την αντιμετώπιση του τραυλισμού, που ανάμεσα στα άλλα περιλαμβάνουν ψυχοθεραπεία, εκγύμναση σε διαφορετικούς τύπους ομιλίας κτλ.

**εξελικτικός
και τραυ-
ματικός
τραυλισμός**

12.3 Επιθετικότητα

Μια από τις συνήθεις μορφές προβληματικής συμπεριφοράς στην ανάπτυξη, αποτελεί η επιθετικότητα.

Η επιθετικότητα είναι η συναισθηματική κατάσταση, κατά την οποία το άτομο ενεργεί με στόχο να βλάψει κάποιον. Διακρίνεται στην εχθρική επιθετικότητα, κατά την οποία το άτομο εκδηλώνει άμεσα την επιθετικότητά του προς τα πρόσωπα που το προκαλούν και τη συντελεστική επιθετικότητα, κατά την οποία το άτομο προκαλεί έμμεσα κακό, ασκώντας κάποιας μορφής εξουσία ή διατηρώντας την κυριαρχία κάποιου δικαιώματος. Επίσης, η επίθεση μπορεί να είναι φυσική, σωματική ή λεκτική.

Η πρώτη εκδήλωση επιθετικότητας εμφανίζεται κατά τους πρώτους κιόλας μήνες ζωής του βρέφους με το συναίσθημα του θυμού, κάθε φορά που δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες του και με εκρήξεις οργής. Σε μεγαλύτερες μόνο ηλικίες η επιθετικότητα παίρνει τη μορφή της πρόκλησης ζημιάς ή βλάβης σε κάποιον άλλον. Σχετίζεται άμεσα με τις ενισχύσεις και τα πρότυπα που κυριαρχούν στο περιβάλλον που μεγαλώνει το παιδί, γι' αυτό και η επιθετικότητα

**είδη επιθε-
τικότητας
και ανα-
πτυξιακά
χαρακτηρι-
στικά**

“Επιθετική συμπεριφορά”

συναντάται περισσότερο στα αγόρια, που η κοινωνική και οικογενειακή ανοχή είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι στα κορίτσια.

Σε έρευνα που έγινε με την παρατήρηση 102 παιδιών ηλικίας από 4 έως 7 ετών παρατηρήθηκαν τα εξής: Η επιθετικότητα μειωνόταν έντονα όσο μεγαλύτερης ηλικίας ήταν τα παιδιά, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την κατοχή ενός αντικειμένου ή ενός δικαιώματος. Έτσι, τα μικρότερα παιδιά καυγάδιζαν περισσότερο για το ποιός θα κάθεται στο πρώτο θρανίο ή για το ποιό είδε πρώτο ένα παιχνίδι. Η κύρια έκφραση στις μικρότερες ηλικίες ήταν εχθρική, άμεση και επιθετική κίνηση εναντίον κάποιου και όχι διαφωνία πάνω σε κάτι, που συναντάται σε μεγαλύτερες ηλικίες. Γι' αυτό και η σωματική και όχι η λεκτική επίθεση ήταν η κυρίως παρατηρήσιμη στις μικρότερες ηλικίες. Η λεκτική επίθεση χαρακτηρίζει τα μεγαλύτερα παιδιά.

Επίσης, παρατηρήθηκε ότι και στα δυο φύλα μειωνόταν με το πέρασμα του χρόνου, αλλά τα αγόρια παρέμεναν σε όλες τις ηλικίες πιο επιθετικά από τα κορίτσια. Αυτή η διαφορά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών δεν παρατηρήθηκε μόνο σε πολλές ανθρώπινες κοινωνίες, αλλά και σε έρευνες σε πιθήκους, γεγονός που προσδίδει και βιολογική διάσταση στο θέμα.

Τέλος, η έρευνα απέδειξε ότι πιο επιθετικά ήταν τα παιδιά που είχαν τιμωρητικούς γονείς και που είχαν υποστεί φυσική τιμωρία, που παρακολουθούσαν προγράμματα με βία στην τηλεόραση και που συνήθιζαν να παίζουν με άλλα επιθετικά παιδιά. Λαμβάνοντας λοιπόν υπ' όψιν και την επίδραση του περιβάλλοντος, θα λέγαμε ότι «Η βία γεννά περισσότερη βία».

Η μορφές που μπορεί να λάβει μια επιθετική συμπεριφορά ποικίλουν, από τους ψευτοπαλικαρισμούς ως την αισχρολογία και την αυτοτιμωρητικότητα, όπου η επιθετικότητα στρέφεται προς τον ίδιο τον εαυτό.

Τα κυριότερα αίτια της επιθετικότητας είναι κατά μια θεωρητική άποψη ενδογενή, ενώ κατά μια άλλη είναι αποτέλεσμα περιβαλλοντικών επιδράσεων.

Σύμφωνα με την πρώτη θεωρία, η επιθετικότητα είναι ένα ένστικτο αυτοσυντήρησης, από το οποίο ο άνθρωπος είναι αδύνατο να ξεφύγει, αφού και αυτός υπάγεται σε φυσικούς κανόνες. Σύμφωνα ωστόσο με τη δεύτερη θεωρία, η επιθετικότητα είναι μια μαθημένη αντίδραση σε ένα στερητικό και ματαιωτικό περιβάλλον. Ματαιώση είναι το συναίσθημα κατά το οποίο βιώνουμε ότι ένα εμπόδιο γίνεται αξεπέραστο, με συνέπεια να μην μπορούμε να

Μορφές Προβληματικής Συμπεριφοράς κατά την ανάπτυξη

“Εκφραση ματαιωμένου παιδιού”

ικανοποιήσουμε κάποια ανάγκη μας. Η ματαίωση είναι μια βασική αιτία κατά την οποία, αν το άτομο έχει μεγαλώσει με πρότυπα συμπεριφοράς επιθετικά, είναι πολύ πιθανόν να εκδηλώσει επίθεση και βιαιότητα. Σε αυτό το αποτέλεσμα βέβαια παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες, όπως είδαμε και παραπάνω, όπως η ιδιοσυγκρασιακή προδιάθεση και η ανοχή από το περιβάλλον, που θα επιδράσουν καθοριστικά στο αν το παιδί

θα εκδηλωθεί επιθετικά.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι το επιθετικό παιδί έχει ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα, που δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί επιτυχώς με τιμωρίες ή επιπλήξεις. Γιατί με την τιμωρία το μόνο που μαθαίνει το παιδί είναι πώς να τιμωρεί και το ίδιο. Είναι απαραίτητο να καταλάβουν οι γονείς και οι δάσκαλοι πως ένα παιδί που επιτίθεται είναι ένα παιδί που δεν έχει βρει ένα σωστό κώδικα, για να ζητήσει, να διεκδικήσει και να αποσπάσει από το περιβάλλον την προσοχή που έχει ανάγκη. Το επιθετικό παιδί χρειάζεται κατανόηση, βοήθεια και συνεργασία, γιατί αυτοί είναι οι τρόποι, για να μάθει και το ίδιο να συνεργάζεται και να απαλλαγεί από επιθετικές συμπεριφορές, που ούτε το ίδιο προστατεύουν ούτε το ευρύτερο περιβάλλον του.

Στην αντίθετη περίπτωση, αν, δηλαδή, η βία αντιμετωπιστεί με περισσότερη βία ή με αδιαφορία από πλευράς των γονέων, το παιδί απελπίζεται και εκφράζεται με τρόπους που θα μπορούσαν να οδηγήσουν και στην παιδική προ εγκληματικότητα και παραβατικότητα και που θα εκδιπλωθούν εντονότερα στην εφηβεία, όταν η αντιμετώπιση γίνεται δυσκολότερα. Γιατί όσο νωρίτερα αντιμετωπιστεί ένα πρόβλημα, τόσο πιο εύκολα και ριζικά επιδρά η παρέμβαση στο παιδί.

Παρακάτω θα γίνει αναφορά σε κάποιες μορφές παιδικής παραβατικότητας που θα κάνουν κατανοητά όσα μελετήσαμε μέχρι τώρα.

αντιμετώπιση επιθετικού παιδιού

12.4 Ψέμα και κλοπή

Πολύ συχνά πανικοβλημένοι γονείς φτάνουν σε γραφεία ψυχολόγων ρωτώντας αν το παιδί τους είναι κλέφτης ή αν έχει φτάσει στα σκαλοπάτια της εγκληματικότητας, όταν συλλάβουν το παιδί τους να λείει κάποιο ψέμα ή όταν αυτό κλέψει. Δε γνωρίζουν τη συχνότητα αυτών των συμπεριφορών ούτε και ότι οι συμπεριφορές αυτές συναντώνται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και σε παιδιά κάθε οικονομικής προέλευσης και ηθικής αγωγής και κάθε νοημοσύνης ή θρησκευτικότητας.

Αυτό συμβαίνει, γιατί το παιδί δυσκολεύεται να διακρίνει ανάμεσα στο λεπτό και αθώο και το απαγορευμένο. Έτσι, για παράδειγμα, είναι επόμενο, όταν ρωτάμε ένα παιδί αν αγαπάει τη δασκάλα του, να απαντήσει «ναι», ακόμα και αν η σχέση του με τη δασκάλα του είναι από τις χειρότερες. Αυτό παρ' όλο που αποτελεί ψέμα, είναι αποδεκτό. Με τον ίδιο τρόπο είναι αποδεκτό να κλέψει σε ένα παιχνίδι με τους φίλους του, όταν θέλει να βοηθήσει ένα συμπαίκτη. Δεν είναι όμως σωστό να ξεγελάσει τον δάσκαλο, δίνοντας την κόλλα του στο διπλανό την ώρα του διαγωνίσματος, παρ' όλο που το κίνητρο είναι και πάλι να βοηθήσει τον φίλο του. Αυτή η συμπεριφορά δεν επικροτείται από τους γονείς. Με αυτόν όμως τον τρόπο, επειδή οι διακρίσεις είναι λεπτές ανάμεσα στο αθώο και συμβατικό και το απαγορευμένο, είναι εύκολο το παιδί να κάνει αρχικά κάποια λάθη. Ωστόσο, υπάρχουν παιδιά που όντως αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην συμπεριφορά, ανεξάρτητα από την ηθική και γνωστική τους ωριμότητας.

Έτσι, υπάρχουν τα παιδιά που λένε συστηματικά ψέματα, για να ξεφύγουν από υποχρεώσεις, για να αποφύγουν τιμωρίες ή για να προστατευτούν. Σπάνια θα ακούσουμε, για παράδειγμα, ένα παιδί να παραδέχεται ότι το ίδιο ξεκίνησε κάποιον καυγά. Είναι πάντα ο άλλος που ξεκίνησε και που πρέπει να τιμωρηθεί.

Πολλές φορές τα παιδιά αναγκάζονται από τη συμπεριφορά των ιδίων των γονέων να πουν ψέματα, για να καταφέρουν να ανταποκριθούν στις φιλοδοξίες τους για αυτά και να διατηρήσουν την καλή τους εικόνα. Έτσι, αν οι γονείς θεωρούν απαραίτητο το παιδί τους να είναι ο καλύτερος μαθητής της τάξης, είναι πιθανό το παιδί να πει ψέματα για τους κακούς βαθμούς του, γιατί νιώθει, ότι αν μαθευτεί, θα χάσει την αγάπη και την προσοχή των γονέων. Το παιδί αμύνεται με το ψέμα στις απαιτήσεις

Μορφές Προβληματικής Συμπεριφοράς κατά την ανάπτυξη

του κόσμου και των ανθρώπων που αγαπά, για να διατηρήσει το αυτοσυναισθημά του.

Βέβαια, το επιθυμητό είναι μεγαλώνοντας το παιδί να μην έχει ανάγκη τέτοιου είδους άμυνες. Στην παθολογική διάσταση του θέματος, το παιδί που λείει ψέματα αδυνατεί να διακρίνει μεταξύ πραγματικού και φανταστικού. Το παιδί αυτό έχει για κάποιο λόγο ανάγκη να πεί ψέματα, για να προστατευτεί από μια εκδοχή της πραγματικότητας που δεν αντέχει.

Σε ένα ορφανοτροφείο του εξωτερικού μεγάλωνε ένα παιδί μητέρας που το είχε εγκαταλείψει. Το αγόρι έλεγε συστηματικά ψέματα για συναντήσεις με τη μητέρα που επρόκειτο να γίνουν, για επισκέψεις του σε χώρους που θα την έβλεπε ή σκαρφιζόταν δικαιολογίες, όπως ότι εκείνη εργάζεται μακριά, αλλά θα γυρίσει μόλις βγάλει χρήματα, θα τον πάρει κοντά της και θα ζήσουν στο σπίτι που μόνη της θα έχει φτιάξει. Επρόκειτο για ψέματα, που έκαναν την οδυνηρή πραγματικότητα πιο ανεκτή, γιατί το παιδί μ' αυτόν τον τρόπο κέρδιζε την προσοχή και την εκτίμηση των γύρω του.

Αν λοιπόν οι γονείς σιγουρευτούν ότι το ψέμα του παιδιού δεν έχει να κάνει με μια φυσιολογική έκφραση της φαντασίας του (όταν π.χ. το παιδί χρησιμοποιεί φανταστικούς συντρόφους στο παιχνίδι του) και όταν το ψέμα εξακολουθεί συστηματικά και σε μεγαλύτερες ηλικίες, πρέπει να αναρωτηθούν: «Γιατί το παιδί έχει ανάγκη το ψέμα;». Αν ούτε τότε γίνει κατανοητή η αιτία, τότε είναι καλό να απευθυνθούν σε ειδικό.

Πολλά από τα θέματα που συζητήθηκαν για το ψέμα αφορούν και στην κλοπή.

Είναι αναμενόμενο σε μικρότερες ηλικίες ένα παιδί να μη διακρίνει ακόμα μεταξύ αθώου θεμιτού και απαγορευμένου. Στο κάτω κάτω ο Ρομπέν των Δασών είναι ένας ήρωας, παρ' όλο που έκλεβε.

Σταδιακά το παιδί θα μάθει ότι τιμωρείται η οικειοποίηση πραγμάτων, όταν ο κάτοχος δεν το γνωρίζει, και θα μάθει και τη διαφορά μεταξύ κλοπής και δανεισμού.

Χωρίς συναισθηματισμούς και πανικό οι γονείς πρέπει να προλαμβάνουν τέτοιες συμπεριφορές και να καταλάβουν ότι πρόκειται συχνά για έναν τρόπο που έχει το παιδί να επιβληθεί και να ελέγξει το περιβάλλον και να τραβήξει την προσοχή.

Έρευνες απέδειξαν ότι η γονεϊκή παρέμβαση είναι αποδοτική,

όταν γίνεται λίγο πριν την πράξη και όχι μετά από αυτήν. Όταν η επίπληξη έρχεται μετά, τότε αυτό που κατορθώνουμε είναι να ενοχοποιούμε το παιδί και να μειώνουμε την αντίστασή του απέναντι στην κλοπή μελλοντικά.

Σε μια οικογένεια στοργική απέναντι στο παιδί οι εκδηλώσεις των μικρών «παραβατών» γίνονται αφορμή για συζήτηση και βαθύτερη γνωριμία με το παιδί ενώ γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπίσουν και να ξεπεράσουν σαν ατυχή περιστατικά κατά την πορεία μάθησης του κόσμου.

12.5 Διαταραχή ελλειμματικής προσοχής – Υπερκινητικότητα

Πρόκειται για μια εμφανή πάθηση, που αφορά σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό συγκριτικά με τα άλλα προβλήματα που συναντούμε στην παιδική ηλικία. Το δυσάρεστο χαρακτηριστικό του προβλήματος είναι ότι γίνεται πρόβλημα και για τους γύρω και αυτό προκαλεί τον εκνευρισμό γονέων και δασκάλων.

Τα υπερδραστήρια παιδιά, που αδυνατούν να μείνουν ήσυχα για λίγο, είναι φυσικό να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στο σχολείο όπου επιβάλλεται κάποιος βαθμός πειθαρχίας. Το υπερκινητικό παιδί δεν μπορεί να οργανωθεί και να μάθει αποτελεσματικά, γιατί το πρό-

“Υπερκινητικό παιδί”

βλημά του είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ελλειμματική προσοχή. Χαρακτηρίζεται από παρορμητικότητα και αδυναμία συγκέντρωσης και συχνά από αδυναμία ελέγχου των συναισθημάτων. Το αποτέλεσμα είναι ότι ένα τέτοιο παιδί γίνεται εύκολα επιθετικό με τους συνομήλικους. Γι’ αυτό αντιμετωπίζει πρόβλημα και στις συντροφίες και στις κοινωνικές του συναναστροφές. Μπορούμε εύκολα να δούμε ένα υπερκινητικό παιδί να έχει βίαιες εκδηλώσεις θυμού, καταστροφικές συμπεριφορές και σε περιπτώσεις έντονου άγχους ακόμη και κρίσεις πανικού. Το κλάμα είναι συχνό και αδικαιολόγητο και η διαρκής ένταση αναπόφευ-

Μορφές Προβληματικής Συμπεριφοράς κατά την ανάπτυξη

κτη. Το παιδί με υπερκινητικότητα τρέχει πάνω κάτω, σπρώχνει, σπάει, χτυπά και δαγκώνει τους γύρω του, με συνέπεια η ανατροφή του να γίνεται εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση.

Παρ' όλη τη χαμηλή σχολική επίδοση, οι νοητικές ικανότητες του παιδιού παραμένουν άθικτες, γεγονός που το κάνει και υποφέρει περισσότερο, γιατί έχει επίγνωση των αδυναμιών του και η αυτοεκτίμησή του πλήττεται.

Το παιδί αυτό υποφέρει από έντονη αποδιοργάνωση, που συχνά μεγαλώνοντας, καταλήγει σε κατάθλιψη και αντικοινωνική συμπεριφορά. Ωστόσο, ένα στα τρία μόνον παιδιά εξακολουθούν να υποφέρουν από υπερκινητικότητα μετά την εφηβεία. Τα περισσότερα παιδιά βελτιώνονται αισθητά με το πέρασμα του χρόνου, αλλά παραμένουν ευερέθιστα και νευρικά και στην ενήλική τους ζωή.

Η πάθηση εμφανίζεται σε ποσοστό 1% 2% και γίνεται πάρα πολύ αισθητή κατά τις πρώτες τάξεις φοίτησης στο σχολείο. Τα αγόρια εμφανίζουν το πρόβλημα σε τετραπλάσιο ποσοστό συγκριτικά με τα κορίτσια, εξαιτίας των χρωμοσωμικών διαφορών στα δυο φύλα, που κάνουν τα αγόρια πιο ευπρόσβλητα.

Αν θα επιχειρούσαμε να αναφερθούμε στα αίτια του προβλήματος, θα έπρεπε να αναφερθούμε σε διαφορετικές απόψεις επιστημόνων, που καταλήγουν άλλες σε οργανικά κυρίως αίτια και σε άλλες σε ψυχολογικά.

Όσοι υποστηρίζουν τα οργανικά αίτια, θεωρούν τους γενετικούς παράγοντες καθοριστικούς για τη δημιουργία του προβλήματος. Θεωρούν, δηλαδή, την υπερκινητικότητα ένα κληρονομικό πρόβλημα που πολύ συχνά χαρακτηρίζει και τους γονείς.

Άλλοι πάλι μιλούν για παράγοντες που επηρεάζουν το έμβρυο κατά την κύηση, όπως οι μολυσματικές ασθένειες, αλλά και για περιγεννητικά αίτια, όπως τα τραύματα στον εγκέφαλο από τη χρήση μηχανικών μέσων κατά τον τοκετό. Αλλά και μεταγεννητικά, η έλλειψη προστασίας του παιδιού και η έκθεση σε κινδύνους, όπως σε ατυχήματα, κακή διατροφή, δηλητηριάσεις κτλ., μπορούν να επηρεάσουν τη βιολογική εξέλιξη του παιδιού.

Οι υποστηρικτές των ψυχολογικών αιτίων θεωρούν το πρόβλημα αποτέλεσμα της «ψυχοκοινωνικής αποστέρησης», δηλαδή της αδυναμίας του παιδιού να επικοινωνήσει αποτελεσματικά με ένα περιβάλλον που δεν προσφέρει ευκαιρίες για επαφή και συναναστροφή, όπως για παράδειγμα το ιδρυματικό περιβάλλον.

**αίτια
υπερκινητι-
κότητας**

Έτσι συχνά τα υπερκινητικά παιδιά προέρχονται από γονείς καταθλιπτικούς, που δημιουργούν ένα φτωχό συναισθηματικό κλίμα στην οικογένεια και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες του παιδιού για κοινωνικοποίηση και επαφή. Το είδος της σχέσης που έχει αναπτύξει το παιδί με τη μητέρα και οι ευκαιρίες για επικοινωνία και για δραστηριότητα που προσφέρεται μέσα από αυτή τη σχέση είναι και στην περίπτωση της υπερκινητικότητας καθοριστική.

Η αντιμετώπιση της υπερκινητικότητας γίνεται με χορήγηση φαρμάκων, συναισθηματική υποστήριξη των γονέων και του παιδιού και με συμβουλευτική των γονέων για την έγκαιρη παρέμβαση στο πρόβλημα με αποτελεσματικό τρόπο. Είναι όμως απαραίτητη και η ενημέρωση και εκπαίδευση των δασκάλων για ένα τόσο σύνηθες πρόβλημα, ώστε το υπερκινητικό παιδί να έχει την ειδική αντιμετώπιση στο σχολείο, που θα μειώσει την αποτυχία, την ένταση και την κακή ψυχολογική κατάσταση.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η προβληματική συμπεριφορά μπορεί να προσδιορισθεί με δύο κυρίως ομάδες κριτηρίων τα στατιστικά και τα λειτουργικά. Ο τραυλισμός αποτελεί μία μορφή προβληματικής συμπεριφοράς, διαταραχής του λόγου.

Μια από τις πιο συνηθισμένες εκφράσεις προβληματικής συμπεριφοράς είναι η επιθετικότητα. Αφορά σε ένα ένστικτο αυτοσυντήρησης με αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, που όμως συχνά οδηγεί το παιδί σε δυσλειτουργική αντικοινωνική συμπεριφορά, που δυσκολεύει το ίδιο και το περιβάλλον του. Η ιδιοσυγκρασία και οι επιδράσεις του περιβάλλοντος είναι τα κυριότερα αίτια για την επιθετικότητα. Για την αντιμετώπιση δεν ωφελεί η τιμωρία, αλλά η κατανόηση και ο διάλογος, που θα παραδειγματίσουν και το επιθετικό παιδί.

Δυο μορφές επίθεσης προς τον περιβάλλον είναι το ψέμα και η κλοπή. Είναι οι τρόποι που πολλά παιδιά καταφεύγουν για να τραβήξουν την προσοχή, όταν το οικογενειακό τους περιβάλλον είναι αδιάφορο ή απορριπτικό. Ωστόσο, συχνότερα το παιδί μπορεί να κλέψει ή να πει ψέματα, γιατί η ηθική του ανάπτυξη δεν έχει ολοκληρωθεί και έτσι είναι δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ διακριτικότητας αθωότητας και απαγορευμένου.

Ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα που επηρεάζει τη συμπεριφορά και την κοινωνική συναναστροφή είναι και η διαταραχή ελλειμματικής προσοχής ή υπερκινητικότητα. Τα υπερκινητικά παιδιά δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν στο σχολείο και να ελέγχουν τα συναισθήματα και τις εκδηλώσεις τους και έτσι εμποδίζουν το έργο των δασκάλων και την οικογενειακή λειτουργία. Χρειάζονται φαρμακευτική αντιμετώπιση και συναισθηματική στήριξη για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Πως διακρίνουμε τη φυσιολογική από την προβληματική συμπεριφορά;
2. Ποια είναι τα αίτια της επιθετικότητας και πως αντιμετωπίζεται;
3. Πως διακρίνουμε τη διαταραχή τη διαταραχή ελλειμματικής προσοχής υπερκινητικότητα;
4. Να εντοπίσετε στο βρεφονηπιακό σταθμό, μορφές προβληματικής συμπεριφοράς στα παιδιά και να τις παρουσιάσετε στην τάξη.

